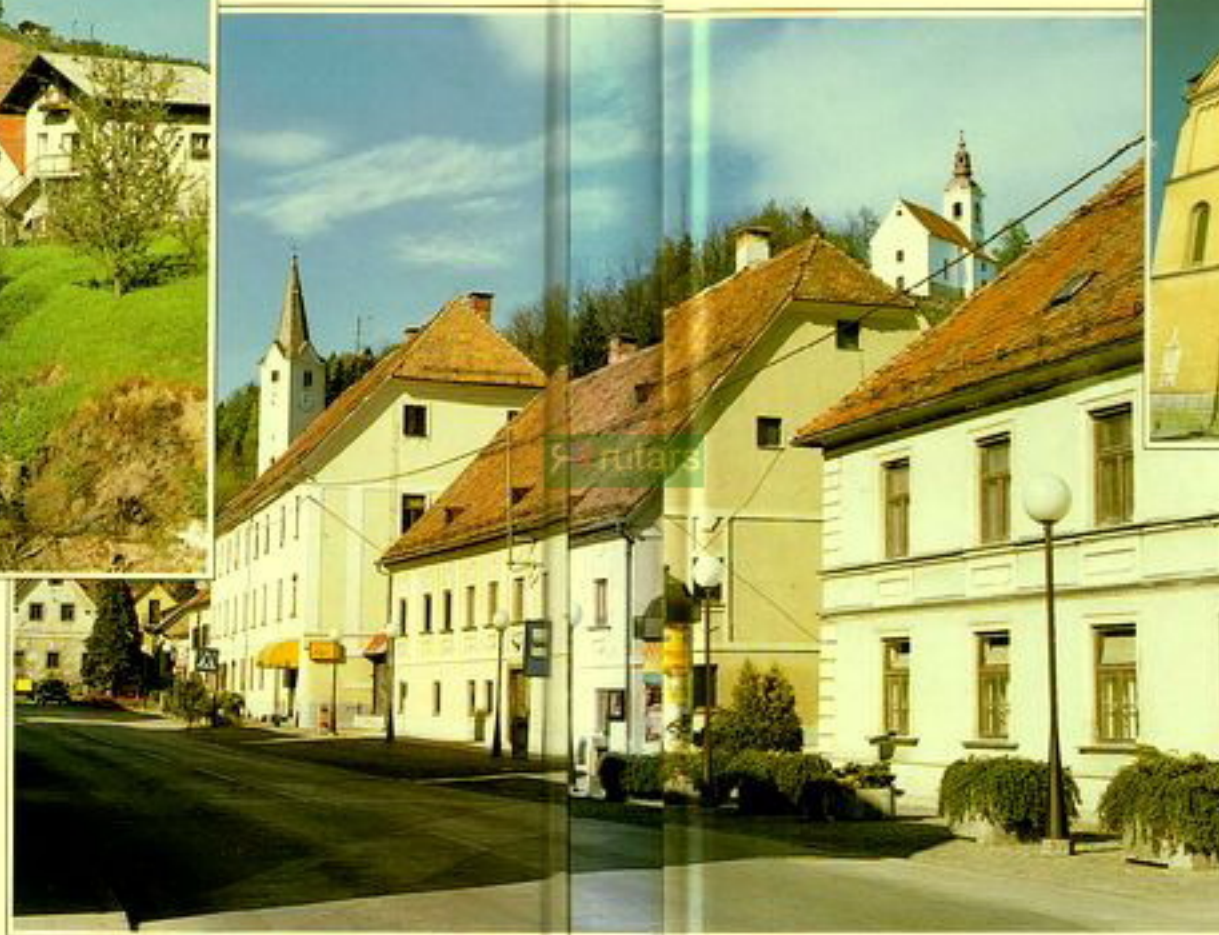
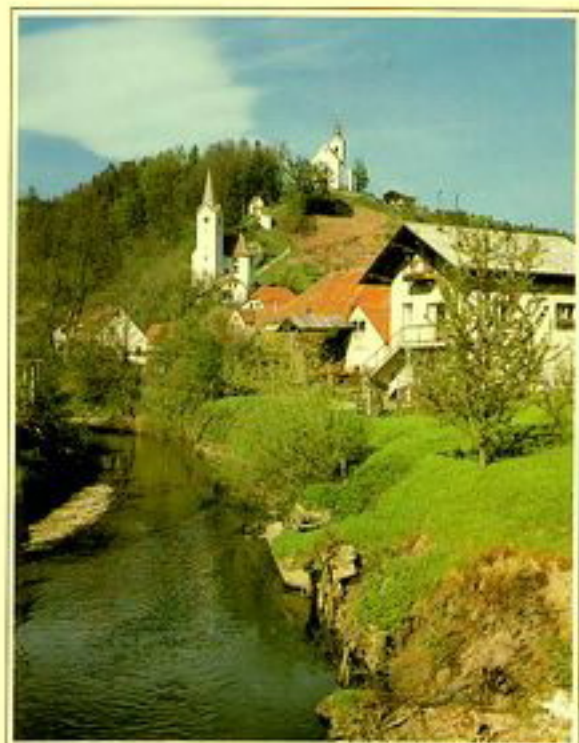

V UTRIPU ČASA

VOJNIŠKI SVET

VOJNIŠKI SVET V UTRIPU ČASA

VOJNIŠKI SVET V UTRIPU ČASA

Uredili:

prelat Friderik Kolšek,

mons. Viljem Pangerl,

Bogdan Kolar

Oblikovali:

Petra Korenjak

Lektorirala:

prof. Tanika Vrečko-Kranjc

Fotografije so prispevali:

B. Berk, A. Kropčej,

Pokrajinski Muzej Celje,

OŠ Vojnik, Župnijski urad Vojnik,

in posamezniki

Založili in izdali:

Občina Vojnik, Župnija Vojnik,

Turistično društvo Vojnik

Barvni izvlečki,

računalniška priprava in tisk:

Dinocolor Vojnik

Naklada:

5000 izvodov

Vojnik 1997

CIP - Katalogni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

262.2(497.4 Vojnik)(091)
908(497.4 Vojnik)

VOJNIŠKI svet v utripu časa : zbornik ob stoletnici vojniške
župnijske cerkve (1896 - 1899) / [uredil Bogdan Kolar] . -

Vojnik : Občina : Župnija : Turistično društvo, 1997

1. Kolar, Bogdan
COBISS-ID 41474305

Ministrstvo za kulturo izdaja na osnovi 15. točke tarifne št. 5 Tarife
davka od prometa proizvodov in storitev in na osnovi Zakona o
prometnem davku (Uradni list RS št. 40/92) na vlogo ŽUPNIJSKEGA
URADA VOJNIK, z dne 27.11.1997 naslednje mnenje, da šteje Zbornik
VOJNIŠKI SVET V UTRIPU ČASA med proizvode, za katere se
plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

ZBORNİK OB STOLETNICI

VOJNIŠKE ŽUPNIJSKE CERKVE (1896 - 1899)

VOJNIK 1997

DR. ANTON NOVAČAN IZ ZADOBROVE

Dr. Anton Novačan

Med znanimi in pomembnimi možmi z bregov Hudinje je svoj glas uveljavil v slovenski in kulturni zgodovini dr. Anton Novačan iz Zadobrove pri Trnovljah, onkraj Šmarjete in Zgornje Hudinje. Bil je politik, diplomat, narodni poslanec v beograjskem parlamentu, pa tudi pesnik, pripovednik in dramatik. S svojim ravnanjem in nehanjem je bil v svojem času znana osebnost; o njem je krožilo med ljudmi mnogo zgodb, resničnih in izmišljenih, kakor se rado godi posebnem. Novačanove zgodbe pa počasi tonejo v pozabo, zato jih je treba, vsaj počez, ohraniti v spominu rojakov.

Rodil se je 9. julija 1887 v Zadobrovi na skromni kmetiji, ki je obsegala polčetrtri hektar zemlje, očetu Janezu in materi Mariji, rojeni Višnarjevi. Imela sta deset otrok; Anton je bil peti med njimi. Kočo onkraj trnoveljske gmajne sta kupila Marija in njena mati, nekdanja mala krčmarica v Trnovljah. Tjakaj se je priženil Janez Novačan, dninar in delavec v znanem Majdičevem mlinu v Trnovljah. V njem je spoznal Marijo, tudi delavko v mlinu. Sčasoma sta dokupila zemljo, povečala pritlično hišo in se posvetila kmetovanju. Družina je bila verna, duhovno pa so jo sooblikovale knjige Mohorjeve družbe. Mater je Novačan izgubil pri štirinajstih letih; odtlej se je še bolj navezal na očeta, katerega je globoko spoštoval, pa se mu včasih tudi mladeniško upiral. Sestri Josipina in Barbara sta postali redovnici, prva šolska sestra, druga usmiljenka. Brata sta šla med avstrijske žandarje, po prvi svetovni vojni pa sta se priženila na dva grunta v okolici Maribora. Sestri Micika in Terezika sta ostali samski in sta po očetovi smrti gospodarili na domači kmetiji.

Mladi Novačan se je začel šolati sprva na celjski okoliški osnovni šoli, potem pa se je na materino željo 1899 vpisal na samostojno slovensko-nemško vzporednico nižje gimnazije v Celju blizu brvi čez Savinjo. Profesor

slovenščine dr. Anton Dolar je odkril njegovo pisateljsko žilico in ga spodbujal k pisanju; bila sta si dobra do smrti. V četrtem razredu je mladi Novačan pogorel pri grščini. Oče ga je hotel spraviti na delo v Majdičev mlin, on pa se je temu uprl in se odpravil na Hrvaško. Tam se je prebijal skozi življenje, hkrati pa nadaljeval študij na gimnazijah v Zagrebu, Karlovcu, osmo gimnazijo in maturo pa je opravil v Varaždinu. V gimnazijskih letih se je spoprijateljal s hrvaškimi mladimi literati in pisal v njihova glasila, vedno v slovenščini.

Po maturi 1908. leta se je odpravil v Prago študirat pravo na tamkajšnji češki univerzi. Včlanil se je v slovensko narodno radikalno društvo Adrija, ki je bilo izrazito svobodomiselno usmerjeno in se ni vezalo na nobeno slovensko politično stranko.

Med počitnicami je rad drugoval s svojimi vrstniki - visokošolci. Iz Trnovej jih je bilo kakšnih osem. Veseljačil je po narodnih veselicah daleč naokoli, se udeleževal političnih zborovanj in demonstracij proti celjskim Nemcem. Z njimi se je spoprijel tudi zares, z rokami. Njegov najboljši tovariš je bil Mahnetov Anton, kakor so mu bili ljubi do konca dni tudi drugi kmetje z domačega konca.

Od 1910 do 1913 je Novačan bival v Parizu, Münchnu in Moskvi, kjer si je širil obzorja.

Ko se je začela prva svetovna vojna, so Novačana zaprle avstrijske oblasti, češ da dela proti državi. Iz zapora je bil izpuščen, potem pa je moral k vojakom. Med vojaško službo je na praški univerzi doktoriral iz prava, nato pa je služboval kot vojaški sodnik. Konec vojne je pričakal v Zagrebu, tam opravljal različne službe, potem pa se predal diplomaciji, a nikoder ni dolgo zdržal, ne v Pragi in ne v Trstu. Poskusil se je v beograjski politiki, pa mu ni šla od rok. 1921 se je vrnil v Celje, od kod naj bi se začela njegova zmagovalna politična pot. Začel je izdajati politični list Naša vas, v katerega pa je pisal večinoma sam. V njem je nastopal proti ostankom avstrijankarstva, pobijal je klerikalizem, ne pa vere, napadal je "nedostojno klečepazenje pred Beogradom in Srbi". Ustanovil je Slovensko zemljoradniško stranko, pri čemer je imel oporo v Antonu Mahnetu, svojem kasnejšem tastu. Toda Novačanova zveza s srbskimi kmetijci se je kmalu pretrgala, zato se je okrenil k Radičevi Hrvaški republikanski kmečki stranki. Novačan je svojo stranko preimenoval v Slovensko republikansko stranko in se dal oklicati za njenega predsednika. Stranka je hotela slovenski jezik, vero in slovensko državnost vzdrževati v okviru zvezne republike Jugoslavije, v kateri bi vladala "kmet in delavec na združni podlagi". Stjepan Radič je hotel delovanje Novačanove stranke podrediti svoji strategiji, temu pa se je Novačan uprl. Tako je na volitve 1923 šel sam, brez političnih zaveznikov. Doživel je hud volilni poraz. Zato si je pri prijateljih izprosil posredovanje, da ga je poleti 1923 sprejel v avdienco kralj

Aleksander. Novačan se je odpovedal republikanskim nazorom, v zameno pa mu je kralj namenil diplomatsko službo v Varšavi. Tam je živel sila razburkano; zagledal se je v poljsko grofico in se menil z njo poročiti. Novačana so odpustili iz diplomatske službe. Doma, v Zadobrovi, se je umiril in sklenil, da se bo posvetil odvetništvu. V Mariboru je bil dve leti odvetniški pripravnik, nato je 1928 opravil odvetniški izpit in odprl v Celju na Glavnem trgu svojo odvetniško pisarno. Leto poprej ga je spet zamikala politika. Na Radičevi listi je kandidiral v Celju in na Vrnskem; doživel pa je ponovno uničujoč poraz.

Novačan ni dolgo vzdržal v odvetništvu, čeprav je bilo donosno. Ponovno se je odločil za diplomatsko, ali bolje, konzularno službo. Preden jo je nastopil, se je triinštedesetleten poročil z Josipino Mahnetovo, enaindvajsetletno Pepušo - Novačan jo je ljubkovalno tako klical vse življenje, hčerko mladostnega prijatelja in političnega sobojevnika Antona Mahneteta. Poroka je bila v vojniški župnijski cerkvi, obred pa je opravil ženinov pisateljski tovariš Franc S. Finžgar. Na bogati kmečki svatbi na nevestinem domu je bil med svati tudi kraljev odposlanec z bogatim darilom in nekaj uglednih državnih funkcionarjev.

Po poroki sta mladoporočenca krenila na Novačanovo novo službeno mesto konzula v Brailo v Romuniji. A v zakotnem trgovskem mestu ob Donavi ni dolgo vzdržal. Mesto konzula je zamenjal za mesto odpravnika poslov na jugoslovanski ambasadi v Kairu. Čeprav ga je skrivnostna dežela ob Nilu pritegovala, ga je vendar vleklo bližje doma. Tako si je izprosil konzulsko mesto v Celovcu. V tistem času sta si z ženo Pepušo postavila dom, lepo višo, tik na bregu Hudinje, le streljaj od Višnarjeve koče, Novačanove rojstne hiše.

Ni trajalo dolgo, ko je Novačana spet premamila politika - na volitvah 1935 je kandidiral na vladni listi v slovenjegraškem srezu (okraju). Ko je moral poslanstvo po dogovoru prepustiti drugemu, je še enkrat stopil med konzule - tistikrat v italijanskem Bariju. Pa ne za dolgo: 1938 se je dal upokojiti. Živel je v Beogradu, vendar se je vračal na dom v Šmarjeto.

Ko je Nemčija 1941 napadla Jugoslavijo, si je Novačan zaman prizadeval, da bi se umaknil pred okupatorji. Ženo Pepušo so Nemci v Celju zaprli, dom in posestvo pa zasegli. Pepušo so izgnali k možu v Beograd. Novačan je koval načrte, kako bi se vendar izmaknil okupatorjem. 1942 se mu je to posrečilo na prav pustolovski način. Prešel je srbsko-bolgarsko mejo, nato pa se je iz Bolgarije pretihotapil v Turčijo. Iz Ankare je nato odšel v Palestino, v Jeruzalem. Zaman je čakal, da mu bo ubežna jugoslovanska vlada dala kakšno politično nalogo. Posedal je po jeruzalemskih kavarnah in hotelih z ubežniki jugoslovanskimi politiki, spoznaval Palestino in Jeruzalem. Hodil je po krajih krščanskega izročila, ob katerih se je zlagoma vračal h krščanstvu, k veri domače hiše. Ob tem si je pisal dnevnike, v katerih si je zapisoval

doživljaje v Palestini, srečanja z nenavadnimi ljudmi, svoja politična razmišljanja, ki so se sukala vseskozi okrog slovenske samostojnosti in državnosti. Iz dnevnikov veje izredna ljubezen do Slovenije, še posebno do ožje domovine ob Hudinji, in hrepenenje po ženi Pepuši, ki je preživela okupacijo v Ljubljani. (Novačanovi dnevniki so z naslovom *Jeruzalem - Kairo - Rim 1942 - 1945* izšli v knjižni obliki v Ljubljani 1986; izdala jih je Slovenska matica.)

Konec decembra 1942 so Britanci Novačana nenadoma aretirali in odpeljali v taborišče Latrun, v svetopišemski Emavs, zahodno od Jeruzalema. Obveščevalna služba kraljevske jugoslovanske vlade je Novačana osumila, da je skrivni nacistični agent, saj se ji je zdelo nemogoče, da bi Novačan brez vednosti Nemcev zapustil okupirano Srbijo. Tričetrlet leta je Novačan trpel za žicami, avgusta pa so ga vendarle izpustili. Odpeljal se je v Kairo, kamor se je iz Londona priselila kraljevska jugoslovanska vlada. Novačanu so dodelili skromno uradniško službo pri finančno-ekonomskem svetu, čeprav si je obetal diplomatsko, če že ne kar ministrsko mesto. Po Tito-Šubašičevem sporazumu je kraljevska vlada prenehala delovati. Novačan se je po končani vojni napotil v Rim, nato pa proti Benetkam. Preudarjal je, ali naj gre domov ali ostane v tujini. V Trstu, kamor se je za nekaj časa naselil in kamor je po dolgih letih ločenosti prispela tudi žena Pepuša, se je gibal predvsem v krogih slovenske politične emigracije in napadal režim v Jugoslaviji. Kljub temu ga je Josip Vidmar, ki je bil takrat visok politični funkcionar v Sloveniji, pred vojno pa se je rad družil z Novačanom, vabil, naj se vrne v domovino, kjer da se mu ne bo nič hudega zgodilo. Novačan se ni vdal vabilom, potem pa se je 1949 nenadoma odločil in se izselil v Argentino. Nekaj časa je živel v Buenos Airesu, vendar v tamkajšnjem okolju ni vzdržal. Daleč na severu Argentine, v provinci Misiones si je kupil čakro, posestvo dvajsetih hektarjev, in se odločil, da bo na njej, oddaljen od velikega sveta, kmetoval, v miru živel in dokončal svoja literarna dela. V neprijaznem podnebju je spet zbolel na srcu. Odpravil se je v Buenos Aires na zdravljenje. Za veliko noč je želel k ženi na čakro. Na avtobusni postaji, kjer je čakal na zvezo, da se odpelje še kakšnih dvesto kilometrov proti severu, ga je za mizo zadela kap. Pisalo se je 21. marca 1951. Pokopali so ga na pokopališču v Alemu, štirinajst kilometrov od njegove čakre. Med pogrebci so bili tudi ubežni Slovenci iz Celja, Čehi, Poljaki in Ukrajinci.

Novačan si je že lep čas pred smrtjo želel domov. Kakor da že čuti, da se mu bliža konec, je začel razprodajati čakro. Ženi Pepuši je pisal iz bolnišnice: "Smo prodali čakro, prodamo počasi še bajto. Nato pojdemo v Šmarjeto, jaz že napeljujem, na tujem umreti nočem."

Vdova Pepuša je na staro leto 1965 dala izkopati moževe posmrtné ostanke in jih v Buenos Airesu upepeliti. Žaro s pepelom je pretihotapila čez ocean in jo nato zakopala v grob na vojniškem pokopališču, v katerem sta že

počivala Novačanov oče in mati. Nagrobnik je steber, na katerem počiva soha Novačanove glave, ki jo je bil izoblikoval kipar France Ahčin iz Buenos Airesa. V steber so vklesani verzi iz Novačanovega PČlega evangelija:

*Kakor glad mori vse živo,
stre človeku domotožje,
dom na rodni grudi
dar najslajši je iz roke božje.*

Anton Novačan je živel zelo razgibano in nestalno življenje. Gibal se je med nasprotji: vleklo ga je v svet, a v njem ni vzdržal; čimprej se je moral vrniti med domače, med domači svet ob Hudinji. Tudi zato si je pozidal tam svoj dom, da se je imel kam zateči v mir. Bil je sila navezan na očeta, na sestre, zlasti na Miciko in Tereziko, ki sta ostali na gruntu. Pri srcu mu je bil kmet, zato se mu je želel približati do njegovih globin. Vse to odseva iz njegove literature, pa tudi iz njegovih političnih idej. A tudi iz njih se je, nestalen, kakor je bil, iztrgal in se obrnil k drugim. Veljala pa mu je stalnica: navezanost na domačo zemljo in na slovenstvo. Najtrdnější dokaz zanjo je njegovo ravnanje in pisanje med drugo svetovno vojno.

V sebi se je nagibal zdaj k skrajnemu individualizmu zdaj h kolektivnosti, ali drugače povedano: k liberalizmu in socializmu. V vihravih letih po prvi svetovni vojni ga je zanašalo celo h komunizmu, a se ga je kmalu otresel. Med minulo svetovno vojno in po njej pa je bil njegov ostri nasprotnik. Včasih je bil pravi politični fantast. Celo na zasebnem, človeškem področju: bil je prepričan, da je potomec Celjskih grofov; eden od Celjskih, da je bil oče tlačanke, njegove prednice. Ali pa njegova ošabnost in samozavest: Josipu Vidmarju je 1947 leta v pismu napovedal, kako bo na belcu prijahal kot osvoboditelj v Ljubljano, nato pa bo kot slovenski ban vladal Sloveniji s Celjskega gradu.

Vsa ta pisana paleta Novačanih duševnih, značajskih, skratka osebnostnih posebnosti se kaže tudi v vseh vrstah Novačanovega literarnega ustvarjanja.

Prvo pesem *Vse je strto* je Novačan objavil 1904. leta v listu mladih hrvaških literatov. Sprva je pisal pesmi, polne svetobolja. Kmalu pa se je Novačanova poezija otresla tradicionalnih obrazcev. Postajala je vse bolj silovita; vzornika sta mu bila pesnika Hrvat Antun Matoš in Francoz Jean Arthur Rimbaud. Novačanova pesem je odsevala pesnikovo zaverovanost vase, upor zoper okolje, pohlep po moči in oblasti. Po prvi svetovni vojni je pisal satirične pesmi, v katerih si je sposodil Ljubljano in politike v njej, po drugi strani pa se je s poezijo poskušal prebiti do resnice o svetu in Bogu. Zanimiv je njegov cikel pesmi *Večeri ob Nilu*, ki jih je objavljval kot diplomat v Egiptu. Skrivnostno deželo je vseskozi doživljal s primerjanjem z domačimi kraji. Tik

pred vojno je objavil v reviji Ljubljanski zvon pesnitev *Borba z angelom*, v kateri se mu je pod egiptovskim zvezdnim nebom razgrnila njegova mladost pod domačim krovom v Zadobrovi.

Najbolj znan je njegov *Peti evangelij*, zbirka 240 sonetov. Že naslov spravlja bralca v dvom: ali gre za peti evangelij, torej upesnjeni, ali za peti evangelij, peti po vrsti (kar pomeni, da je Novačan peti evangelist). Novačan je nejasnost zavestno prepustil bralcu v odločitev. Peti evangelij je zložen iz dvanajstih spevov, katerih vsak ima po dvajset sonetov. Z njimi je zajeto življenje svete družine od Nazareta, Betlehema do Kane Galilejske, kjer se je Jezus udeležil svatbe. Novačan je pesnitev zasnoval iz vnovičnega iskanja Boga, ko je trpel v britanskem taborišču v Latrunu. Jožefovo družino je z nekaterimi potezami posnel po družini Novačanovih. Jezusovo življenje pa je upodobil realistično. Osrednje idejno sporočilo je zajeto v spoznanje, kako varljiva je izoblikovana misel. Novačan je pesnitev pisal tja do 1947. leta, v delih pa jo objavljaj še med vojno v glasilu jugoslovanske kraljevske vojske na Bližnjem Vzhodu. V knjižni obliki je pesnitev izšla 1948. leta v Trstu, edina Novačanova: vse druge njegove pesmi so spravljene po različnih revijah in zbornikih. 1948. leta je v tržaškem listu Demokracija izšla njegova upesnjena satira *Rdeči panteon*, v kateri je bičal oportunitizem slovenskih pisateljev, ki so se udali komunističnemu režimu. Malo pred smrtjo, v argentinskem begunstvu, se je Novačan v pesmih, polnih globoke prizadetosti, vračal k obrazcem ljudske poezije in njeni preprosti, a bogati izpovednosti.

Hkrati s poezijo se je Novačan pojavil v javnosti tudi s pripovedništvom. Objavljaj ga je v celjskem listu Domovina, kasneje pa v Narodnem dnevniku in Ilustrovanem narodnem koledarju, ki ga je v Celju urejal. Novačanov literarni vodnik in profesor dr. Anton Dolar. Prve Novačanove pripovedi so bile solzavo romantične, kmalu pa se je zaokrenil v realizem, v katerem je prikazoval moralne stiske malega človeka, pa tudi njegov odpor v socialno in nacionalno napetem obdobju pred prvo svetovno vojno. Nekaj časa je bil očitno pod vplivom močne Cankarjeve proze: vračal se je v spominih v otroštvo in doživetja v njem. Kmalu pa se je od Cankarja in slovenske moderne odmaknil. Lotil se je opisovanja vaškega sveta, vendar se ni dal zapeljati Cankarjevim vplivom. Hotel je, naj bi literatura prikazovala "gigantski boj uboge kreature, magari simbolistično ali ne simbolistično, kako zmaga, kako rastejo značaji, silni in veliki, ki kljubujejo usodi - do zmage. Dajte nam značaje!" V letih 1912 in 1913 je izdal dve knjigi, zbirki pripovedi *Naša vas I* in *Naša vas II*. Obe sta bili posvečeni kmečkemu človeku in slovenski zemlji. V več kratkih zgodbah je prikazal ljudi na vasi, kako se po svojem starem moralnem kodeksu rešujejo iz zapletenih življenjskih položajev. Pripoveduje o velikih čustvih, o ljubezni, grabežljivosti, o praznoverju. Pripovedovanje je slikovito, humorno, včasih že posmehljivo, a se za njim skriva čvrsta navezava na ljudi, ki jih opisuje. Dogajanje je postavljeno v kraje Novačanove ožje domovine. V dveh odlomkih

nedokončanega avobiografskega romana *Muri preganja vrane* in *Čamarjeva krčma* je iznajdljivo opisal orača na poljih ob Hudinji, dihanje poletne vasi v vročini, nato pa večerno vzdušje v trnoveljski krčmi, kjer se v pijanski vročici odgrinja zgodba nenavadnega človeka, ki je bil iz vasi krenil v beli svet in se je vrnil truden domov.

Kmalu po koncu vojne je Novačan 1923 izdal še eno zbirko pripovedi; imenoval jo je *Samosilnik*. V njej se je okrenil k odkrivanju trdega povojnega časa, ko so bile moralne vrednote poteptane in je bilo treba iskati novih poti k njim. V osrednji pripovedi o samosilniku je izrekel trpko spoznanje, da ljudje nikoli ne bodo mogli stresti oblasti s svojih hrbtov; ko se znebijo enega nasilnika, se pojavi že novi.

Najbolj znana Novačanova literarna stvaritev je njegova drama *Herman Celjski*. Sodi v trojico najboljših slovenskih dram s snovjo o Celjskih grofih, od katerih sta poleg Novačanove še *Veronika Deseniška* Otona Župančiča in *Celjski grofje* Bratka Krefta. Ni jih malo, ki Novačanovo dramo postavljajo najvišje, mnogi pa ji očitajo, da je v njej Celjske grofe napravil za tvorce jugoslovanske države, katere prestolnica bi bilo Celje. Umišljena ideja da je neosnovana in sprta z zgodovinsko resnico. Snov o Celjskih je Novačana vseskozi mikala in dražila. Preučeval je zgodovino tega znamenitega plemiškega rodu, ki je resnično posegal v življenje naših prednikov. Najbolj pri srcu mu je bila mogočna postava grofa Hermana, ki je imel silne vladarske načrte, pa mu jih je skoraj prekrizal sin Friderik s svojo nesrečno ljubeznijo do Veronike Deseniške, ki naj bi ne bila vredna, da bi se povzdignila v grofovske načrte in rod. Novačana je posebno priteglo Hermanov pohlep po moči in njegova odločnost pri ravnanju. V njem je videl nadčloveka modernih dni, ki je bil nekaj časa tudi Novačanov ideal. Posebnost Novačanove drame je slikovit jezik, ki je podložen z besediščem in ritmom domačega narečja; z njim je dosegel mogočno podlago svoji dramski stvaritvi.

Druga njegova drama, ki je še zmeraj ohranila kar precej dramatične moči, je *Veleja*. Postavil jo je na Ljubečno in med njene vaške opekarne - "cigonce". Osrednji lik Veleja je prvinska ženska, lepa žena zapitega tovarniškega delavca, ki se bolan vrne iz tujine domov. Veleja niha med zvestobo možu in zapeljevanjem vaškega bogatina. Velejina tragična krivda je njena lepota, njeno moralno sporno odrešenje pa je upodobljeno na ozadju socialnih nasprotij savinjske vasi z začetka našega stoletja.

Leta 1993 je mariborska založba Obzorja izdala *Izbrano delo* Antona Novačana. V njem je objavljen izbor Novačanovih stvaritev vseh vrst literature. Tako smo dobili zaokrožen vpogled v njegovo pisanje, ki je bilo dotlej zakopano po različnih revijah in knjigah iz že odmaknjenih časov (bolj dostopen je bil v novejših izdajah le *Herman Celjski*). Ko jo beremo, čutimo v njej moč besednega ustvarjanja, odsev časa, v katerem je nastala, pa tudi

nedognanosti, ki so jih povzročile značajske posebnosti njenega ustvarjalca. A najsi ji že strogi presojevalec tudi kaj poočita, je vendarle vrednota, ki je v čast spominu na dr. Antona Novačana in krajem, iz katerih je vzniknila.

Troje pesmi dr. Antona Novačana

V katedrali božjega groba

*Pozabi marsikdo, kaj mu namen je
tu v hramu Tvoje Golgote, Gospod,
ko dragotin premoči ga blestenje
in se pogled megli mu od krasot.*

*Jaz pa odmislim v zlatu tleče stenje,
baziliko, njen veličasten svod
in gledam v duhu tvoje le trpljenje
in moj slovenski s srcem križev pot.*

*In prosim skrušeno te, božji sin:
premagal smrt si, tebi je mogoče,
da streš sovražnika, ki smrt nam hoče!*

*naj pade vsak, ki snuje naš pogin!
Store naj čudež tvoje svete rane,
da narod moj, ki zdaj umira, vstane.*

Šmarjeta

*Moj dom, moj dom, moj dom,
moj ljubi, sladki dom,
kako te ljubim zdaj - ne morem več nazaj!
Hudinja žubori,
tam hišica stoji,
moj tihi, beli hram,
pozidal sem ga sam,
povezal naokrog
sem polje, hrib in log.
Visok pšenični klas,
dekliski vitki stas
in ovsu polni lat:
kako si ti bogat!*

*Moj dom!
Moj ljubi, dragi dom!*

*Moj izgubljeni raj,
ne morem več nazaj!
Hudina žubori,
tam hišica stoji,
moj tihi, beli hram.
Pozidal sem ga sam,
povezal naokrog
z njim polje, hrib in log.
Vse pridno okopal,
vse skrbno posejal.*

Šivaj mi...

*Šivaj mi, šivaj, dekle,
haljo iz bele tkanine,
šivaj mi, šivaj, dekle,
belo haljo za črn grob.*

*Noč je na mojih očeh,
sonca ne vidim več -
noč je na mojih očeh -
sonce zlato je doli slo.*

*Štirje pogrebni možje
zunaj me čakaajo,
štirje pogrebni možje -
peti bo nosil križ.*

*Šivala si mi leto in dan
prtiček bel in lepo stkan,
posula ga z vezenim cvetjem,
belo haljo za črn grob.*